

Stikprøvekontrol

BAGGRUND OG PROCEDURE

Fødevarer

**VAREFAKTA
KONTROLLERET**

INDHOLDSFORTEGNELSE

OBLIGATORISK STIKPRØVEKONTROL AF VAREFAKTA-MÆRKEDE VARER	2
VAREFAKTAS RET TIL UDFØRELSE AF STIKPRØVEKONTROL	2
STIKPRØVEKONTROLLEN ER EN INTEGRERET DEL AF VAREFAKTAS VEDTÆGTER.....	2
ANVENDELSE AF VAREFAKTAS VARE- OG FÆLLESMÆRKE	2
MISBRUG AF VAREFAKTA-MÆRKET	3
STIKPRØVEKONTROLLEN I KORTE TRÆK.....	3
STIKPRØVEKONTROLLENS HISTORISKE UDVIKLING.....	3
VAREFAKTAS STIKPRØVEKONTROL	4
FREKVENS OG FREMGANGSMÅDE	4
FØDEVAREKATEGORIER OG KONTROLGRUPPER.....	5
KONTROLTYPEN	6
BEGREBSAFKLARING	6
VALG AF ANALYSE.....	7
METODEKRAV	7
ANTAL VARER TIL STIKPRØVEKONTROL	7
VALG AF INTERN/EKSTERN KONTROL	8
ANALYSE AF FØDEVAREKATEGORIER	8
KONTROLRESULTATER.....	9
OMKOSTNINGER FORBUNDET MED STIKPRØVEKONTROL	9

OBLIGATORISK STIKPRØVEKONTROL AF VAREFAKTA-MÆRKEDE VARER

VAREFAKTAS RET TIL UDFØRELSE AF STIKPRØVEKONTROL

Varefakta har som formål, at forbrugerne får korrekte, troværdige og kontrollerede oplysninger på varerne, når de handler. Derfor er stikprøvekontrollen obligatorisk for varer med Varefakta-mærket. Varefakta ønsker, at flest mulige varer skal bære Varefakta-mærket, og at mærket skal give forbrugerne tryghed i deres valg, når de handler.

Stikprøvekontrollen er en kerneydelse i Varefaktas koncept. Kontrollen har til formål at vise, om minimumskravene til produktet er opfyldt, og om der er overensstemmelse mellem deklarationens oplysninger og produktet.

STIKPRØVEKONTROLLEN ER EN INTEGRERET DEL AF VAREFAKTAS VEDTÆGTER

§ 3 Varefakta skal medvirke ved fastsættelse af den nødvendige deklarationsterminologi og af de for kontrol nødvendige prøvnings- og analysemetoder.

§ 12. Bestyrelsen fastsætter betingelser – herunder om erlæggelse af afgifter – for anvendelse af Varefakta-mærket og for kontrollen med at forskrifterne overholdes samt regler for tilbagekaldelse af retten til anvendelse af Varefakta-mærket i tilfælde af misbrug.

ANVENDELSE AF VAREFAKTAS VARE- OG FÆLLESMÆRKE

Varefaktas vare- og fællesmærke kendetegner frivillige, oplysende og kontrollerede varedeklarationer, der er godkendt af Varefakta.

Varefakta er et registreret vare- og fællesmærke ved dansk fællesmærkeregistrering FR 1973 00016, EU-varemærke registrering nr. 009124934 og nr. 002709038 samt Norsk fællesmærke registrering nr. 292735.

Herudover er Varefakta-mærket et troværdighedsstempel, der sikrer præcis og lovpligtig information. Har et produkt Varefakta-mærkning, kan forbrugeren være sikker på, at der ikke er mangler eller misvisende oplysninger, og at både forhandler og producent overholder lovgivningen.

Tilladelse til at benytte Varefaktas vare- og fællesmærker gives i henhold til indgået samarbejdsaftale, Varefakta-forskrifterne for de forskellige varettyper og overholdelse af *"Betingelser for brug af Varefakta på varer"*. Anvendes Varefakta-mærket, uden at reglerne overholdes, overtrædes gældende varemærkelovgivning og Varefakta er i så fald berettiget til at tilbagetage retten til at anvende Varefaktas vare- og fællesmærker. Varefakta fungerer som en uvildig instans. Når der opstår sager, hvor reglerne ikke er overholdt, er det derfor vigtigt, at der straks træffes foranstaltninger, der sikrer korrekte deklarationer.

Det er afgørende, at Varefakta-mærket til stadighed kan leve op til at være et troværdighedsstempel og et registreret vare- og fællesmærke. Varefakta er derfor forpligtiget til, at opretholde retten til dette varemærke. Varefakta undersøger markedet for varer, der bærer Varefakta-mærket, men som ikke længere er indmeldt og varer som ifølge

mærkningsindehaveren ikke længere findes på markedet med Varefakta-mærket samt foretager løbende kontrol af de varer, der bærer mærket.

MISBRUG AF VAREFAKTA-MÆRKET

For at en vare kan bære Varefakta-mærket på emballagen, skal mærkningsindehaveren betale et abonnement for varen. Hvis der findes en vare i butik med Varefaktas logo, som der ikke betales abonnement for, er der tale om misbrug af Varefaktas vare- og fællesmærke. Hvis sådan et tilfælde opdages af Varefakta, indkøber Varefakta tre stk. af varen og foretager stikprøvekontrol. Dette for at undgå brud på Varemærkeloven og for at sikre uvildig tredjeparts kontrol. For videre sagsbehandling henvises der i øvrigt til "*Varefaktas procedure for misbrug af Varefaktas Varemærke*".

STIKPRØVEKONTROLLEN I KORTE TRÆK

- Akkrediterede analyser til verificering af deklarerede næringsværdier. Værdierne verificeres jf. EU's fastsatte, tilladte tolerancer. Første analyse er altid en fuld analyse. Herefter vurderer Varefakta hvilke næringsstoffer, det er nødvendigt at analysere for, for at se om varen stadig indeholder det, der står angivet på mærkningen.
- Akkrediteret kontrol af nettovægt og evt. antal i pakning.
- Kontrol af, at emballagens informationer stemmer overens med den seneste deklaration samt seneste artwork godkendt af Varefakta.
- Varefakta varetager dialog med producent/leverandør ved fund af afvigelser, samt indhenter dokumentation på korrigerende for afvigelser, hvis dette er relevant.
- Mærkningsindehaveren informeres, hvis der i forbindelse med stikprøvekontrollen er fundet grundlag for, at opdateringer af deklarationer er nødvendige.

STIKPRØVEKONTROLLENS HISTORISKE UDVIKLING

- 1957: Stikprøvekontrollen har siden Varefaktas begyndelse været en fast bestanddel af Varefaktas koncept.
- 2016: Fødevarestyrelsen fritager officielt fødevarer med Varefakta for ordinær kontrol af mærkningen. I praksis betyder det, at Varefaktas kunder ikke længere bliver tjekket af Fødevarestyrelsen, med mindre der bliver gjort ekstraordinært opmærksom på fejl, for eksempel hvis en forbruger klager. Fødevarer med Varefakta-mærket vil dog fortsat kunne indgå i Fødevarestyrelsens særlige kontrolkampagner.
- 2017: En ny struktur for udtag af Varefakta-mærkede fødevarer til stikprøvekontrol udvikles. Det nye koncept er baseret på erfaringer fra DTU og Varefaktas egen statistik over stikprøvekontrol med henblik på, at gøre stikprøvekontrollen mere risikobaseret, end det hidtil har været tilfældet.

Med konceptet blev dele af kontrollen f.eks. kontrolberegning af næringsværdier inddraget i deklarationsfasen. Dette med baggrund i, at myndighederne i dag accepterer beregnede værdier.

Ideen med det nye koncept var, at gennemføre nødvendig, men ikke irrelevant kontrol og dermed sikre de lavest mulige omkostninger til stikprøvekontrollen, at skabe større sammenhæng mellem deklarationsfase og stikprøvekontrollen, øge kontrollen i deklarationsfasen samt at gøre stikprøvekontrollen til en integreret del af Varefakta-mærkede varer.

Herudover udgår Varefaktas hidtidige krav til, at sensorik udføres på 2 ud af de 6 varer. Dette sker på baggrund af erfaringer, der viser sjældnen forekomst af afvigelser i sensorik og ingen forbrugerhenvendelser herom samt det faktum, at sensorik ikke er en del af mærkningen.

VAREFAKTAS STIKPRØVEKONTROL

FREKVENNS OG FREMGANGSMÅDE

Cirka en gang om året kan Varefakta lade foretage stikprøvekontrol af alle varer med Varefaktamærke, som kan findes i butik. For produkter med samme recept eller sammensætning, bortset fra størrelse, antal og varebetegnelse gælder det, at Varefakta udvælger, hvilket produkt, der skal kontrolleres.

Stikprøvekontrollen omfatter samtlige varer indmeldt af mærkningsindehaveren, uanset om den enkelte vare stammer fra mærkningsindehaverens egen produktion eller stammer fra en af mærkningsindehaveren uafhængige leverandører. Kontrollen varierer alt afhængig af varetype og sikrer, at varen vedvarende er i overensstemmelse med deklARATIONEN.

Produkter til stikprøve udtrækkes statistisk blandt alle Vare-Kontrolkortnumre (VK numre), der er aktive i den pågældende måned, hvor udtrækket til stikprøven foretages. Stikprøvekontrollen følger hermed et årshjul. Varefakta vurderer hvilke typer kontroller/analyser, der skal foretages på de enkelte varer. Hvis Varefakta vurderer, at der forefindes tilstrækkelig dokumentation for et givent kontrolparameter, f.eks. en migrationstest eller en fuld analyse af næringsværdierne fra et akkrediteret laboratorium, sikrer Varefakta, at der ikke bestilles ny dokumentation/analyse.

Såfremt, at der tidligere har været problemer med en vare f.eks.; hvis der ved sidste stikprøvekontrol er registreret uoverensstemmelser; hvis Varefakta har modtaget forbrugerhenvendelser eller lignende, står det Varefakta frit for, at udtage varen igen – også selvom der endnu ikke er gået et år siden sidste kontrol. Regler for og omfanget af prøvningen/analysen fastsættes i øvrigt af Varefakta.

Stikprøvekontrol af varer med Varefaktamærket kan udføres på eget laboratorium, eksterne laboratorier eller på prøvningsinstitutter efter Varefaktas eget valg.

Varefakta sørger for indkøb af varerne i detailhandlen.

FØDEVAREKATEGORIER OG KONTROLGRUPPER

Stikprøvekontrollen er fokuseret på områder, hvor risici og behov er størst, og resultater (statistik) og ny viden anvendes til at målrette kontrollen.

Fødevarekategorier: baseret på fødevarekompleksitet og deraf kontrolbehov - anvendes til prioritering af udtag samt sammenhæng mellem forudgående og næste kontrol.

Risikogrupper: baseret på statistik - anvendes til at risikobasere fødevarekategorierne til brug i prioritering af omfang af udtag (ressourcer).

Varefakta deler varerne ind i tre grupper: En lav-, en mellem- og en højrisikogruppe. Risikovurderingen sker på baggrund af faktiske oplysninger og erfaringer med næringsindhold.

HØJ RISIKOGRUPPE	MELLEM RISIKOGRUPPE	LAV RISIKOGRUPPE
Fersk kød (uforarb.)	Hakket kød	Fersk fisk (uforarb.)
Tilberedt kød + Kødprodukter (forarb.)	Marmelade, syltetøj, gelé	Grøntsager, frugt, bær, (uforarb.)
Fiskeprodukter	Pasta, nudler	Grønt- og frugtblandinger (uforarb.)
Færdigretter med kød	Mel	Nødder (1 ingr.)
Færdigretter uden kød	Brød, knækbrød, brødmix, grød (cerealier)	Nøddeblanding (uforarb.)
Grøntsager i olielage / fritterede	Kage, kagemix, småkager	Ris, gryn, kerner, frø
Grønt, frugt i lage / m. krydderier	Mælk, syrnede mælkeprodukter og vegetabiliske alternativer	Sukker
Krydderiblanding	Ost	Kaffe, te
Dressinger, saucer (oliebaseret / mayonnaise)	Smørbare fedtstoffer, olier	Honning
Snacks, saltede kiks	Sodavandsis	Læskedrikke
	Mælkebaseret is	Naturlig mineralvand
	Morgenmadscerealier	Energidrik
	Konfektur	Eddike
	Kakao, chokoladearer	Tørret frugt
	Dressinger, saucer (ikke oliebaseret)	Øvrige
	Juice	
	Kartofler / rodfrugter (friturestegte)	

Hvis man f.eks. udtrækker prøver fra en højriskogruppe skal 80 % af varerne udtrækkes. Fra mellemgruppen skal 60 % udtages og fra lavrisikogruppen skal 40 % udtages.

Der kan godt være mange varer fra samme leverandør. Især, hvis samme leverandør leverer til flere grupper. Der tages derfor højde for, at udtræk fra hver leverandør bliver fordelt hen over året. Der udtages i gennemsnit maksimum tre-fire varer per leverandør per måned.

Alle fødevarekategorier i de forskellige grupper vurderes ved stikprøveudtag med baggrund i konkret viden fra DTU og Varefaktas statistik og ud fra dette besluttet, hvilke parametre der skal analyseres for. For brød vil f.eks. gælde, at det vil blive analyseret for salt. Hertil kommer, at vi ved, at kostfibre er en vigtig parameter for forbrugerne, hvorfor denne parameter også vil indgå i analysen.

KONTROLTYPEN

Varefaktas stikprøvekontrol dækker forskellige kontroltyper, der anvendes til kontrol af varer med Varefakta. Kontroltypen afhænger dels af hvilken fødevarekategori varen tilhører og dels af den forudgående kontrol. Alle varer skal have en analysekontrol (samt anprisningskontrol hvis relevant) og en emballagekontrol det første leveår.

Første analyse i forbindelse med stikprøvekontrol er altid en fuld analyse, med eller uden kostfiber afhængig af fødevaregruppe (se side 8). Herefter vurderer vi hvilke næringsstoffer, det er nødvendigt at analysere for, for at se om varen stadig indeholder det, der står angivet på mærkningen. Herefter foretages en fuld analyse af varen hvert tredje år.

BEGREBSAFKLARING

Stikprøvekontrol:

- Overordnet begreb der dækker alle former for kontrol (anprisningskontrol, analysekontrol, emballagekontrol) af varer med Varefakta.
- Kontroltypen for en vare afhænger dels af hvilken fødevarekategori varen tilhører og dels den forudgående kontrol.
- Alle varer skal have en analysekontrol (samt anprisningskontrol hvis relevant) og emballagekontrol det første leveår.

Analysekontrol af næringsværdier:

- Valget af specifikke næringsværdier, der ønskes analyseret for er baseret på Fødevarestyrelsens og DTU's rapport "*Næringsdeklarationer og tolerancer – Undersøgelse af udvalgte færdigpakkede fødevarer*" samt Varefakta's egen empiri fra stikprøvekontrollen 2015 og 2016.
- Analyse af udvalgte næringsværdier, risikobaseret på fødevarekategorien.
- Det er besluttet at fedt og fedtsyrer samt kulhydrat og sukkerarter altid skal analyseres sammen, da disse hver især påvirker hinanden.

- Analysekontrollen foretages efter produktet er kommet på markedet og sættes som udgangspunkt til udtag 1 år efter at Varefakta har godkendt en pågældende vares artwork.
- Varen udtages til fuld analyse, hvert tredje år.

Anprisningskontrol:

- Analyse af alle anpriste næringsstoffer.
- For Nøglehulsmærkede fødevarer skal alle næringsværdier, der er kriterier for i relevant nøglehulsgruppe, analyseres.
- Denne kontrol udføres i deklarationsfasen og igen i stikprøvekontrollfasen.

Emballagekontrol:

- For indkøbte fødevarer sammenholdes 1 stk. emballage med senest godkendte artwork af Varefakta.
- Emballagekontrol udføres det første leveår for alle varer. Herefter kan frekvensen variere og emballagen tjekkes med længerevarende mellemrum.

Vægtkontrol:

- Kontrol af fødevarens nettoindhold, stykvis og gennemsnitsberegning for 6 varer.
- Hvis relevant udføres kontrollen ligeledes for drænet vare.
- Vægtkontrol udføres hvert år for alle varer.
- Kontrol af antal enheder i fødevaren; stykvis.
- Stykkontrol udføres hvert år for alle varer.

Tilberedt vare:

- Her gælder de samme krav, som opsat for det pågældende produkts fødevarekategori.
- Produkter, hvor der skal tilsættes enkelte elementer såsom vand og mælk analyseres per tilberedt vare samt per 100 g.

VALG AF ANALYSE

METODEKRAV

Analysemetoder skal være akkrediterede og følge "Fødevestyrelsens Vejledning om næringsdeklaration: Bilag 8 "Analysemetoder benyttet ved kontrol af næringsdeklaration".

Ved analyse af parametre ikke beskrevet i ovenstående skal laboratoriet anvende prøveudtagningsmetoder og analysemetoder, der er i overensstemmelse med relevante EF-bestemmelser samt internationalt anerkendte regler (*EU forordning 882/2004 om offentlig kontrol med henblik på verifikation af, at foderstof- og fødevarerlovgivning samt dyresundheds- og dyrevelfærdsbestemmelserne overholdes, artikel 11, stk. 1*).

ANTAL VARER TIL STIKPRØVEKONTROL

Varefakta sørger for indkøb af varer til stikprøvekontrol. Til stikprøvekontrollen indkøbes seks vareprøver som om muligt skal have forskellig batchkode. Kemisk analyse foretages på en

blandeprøve af seks varer. Hvis seks varer ikke findes, må fire varer købes. Hvis fire varer ikke findes, indkøbes varen ikke. Varefakta søger som minimum efter varen i tre forskellige butikker før det udelukkes, at varen kan findes.

VALG AF INTERN/EKSTERN KONTROL

Fødevarer uden næringsdeklaration sendes ikke til analyse.

Fødevarer bestående af "en ingrediens" eller "en kategori af ingredienser" kontrolleres internt, idet kontrollen af næringsværdierne er foretaget på baggrund af tabelværdier i deklarationsarbejdet.

Der vil være en overgangsperiode hvor næringsværdierne ikke er blevet kontrolleret op imod tabelværdier, hvorfor dette gøres ved den første årlige stikprøvekontrol.

Der kan forekomme fødevarer, der består af flere ingredienser/af flere fødevarekategorier, som ikke behøver at blive sendt til analyse, idet næringsværdierne nemt kan kontrolleres ved hjælp af tabelværdier. Her afgør kompleksiteten og forarbejdningen af fødevaren om Varefakta vælger at beregne næringsværdien. Et eksempel kan være en salat bestående af spinat, jordbær og mandler.

ANALYSE AF FØDEVAREKATEGORIER

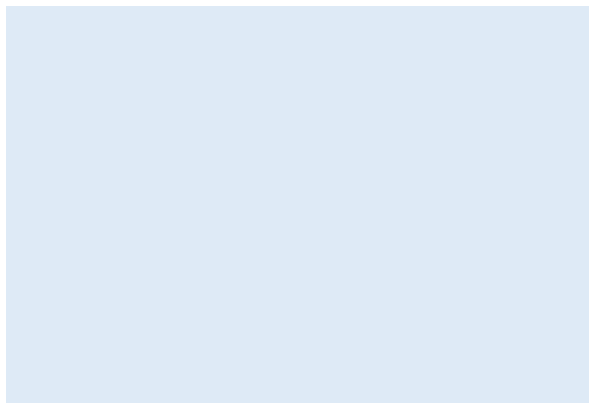
Vi foretager som udgangspunkt Varefaktas stikprøvekontrol ud fra nedenstående opdeling af fødevarekategorier og ud fra to typer af fulde analyser:

FULD ANALYSE MED KOSTFIBER

Brød, knækbrød, brødmix, grød (cerealier)
 Kartoffler / rodfrugter (friturestegte)
 Færdigretter inkl. Kød
 Færdigretter uden kød
 Grøntsager i olielage / fritterede
 Grøntsager, frugt og bær øvrige, mos, grød, i lage, m. krydderiblandinger ect.
 Juice
 Mel
 Morgenmadscerealier
 Pasta, nudler
 Ris, gryn, kerner, frø
 Snacks, saltede kiks

FULD ANALYSE UDEN KOSTFIBER

Dressinger, saucer (ikke oliebaseret)
 Dressinger, saucer (oliebaseret/mayo)
 Energidrik
 Eddike
 Fersk fisk (uforarb.)
 Fersk kød (uforarb.)
 Fiskeprodukter, skaldyr, bløddyr
 Grønt- og frugtblandinger
 Grøntsager, frugt, bær (1 ingr.)
 Hakket kød
 Honning
 Kaffe, te
 Kage, kagemix, småkager
 Kakao, chokoladevarer
 Krydderiblanding
 Læskedrikke
 Marmelade, syltetøj, gelé
 Mælk, syrnede mælkeprodukter og vegetabiliske alternativer

Mælkebaseret is
Naturlig mineralvand
Nøddeblanding
Nødder (1 ingr.)
Ost
Smørbare fedtstoffer, olier
Sodavandsis
Sukker
Tilberedt kød + Kødprodukter (forarbejdet)
Tørret frugt

KONTROLRESULTATER

Stikprøvekontrolrapporten sendes til mærkningsindehaveren. Ved uoverensstemmelser sendes rapporten desuden til leverandør/producent til kommentering.

Mindre uoverensstemmelser: Konstateres mindre overskridelser af kontroltolerancer eller minimumskrav, vil de blive forelagt mærkningsindehaveren til kommentering. Varefakta kan fastsætte en frist inden for hvilken, overskridelserne skal være ophørt. Herefter udtages nye prøver til kontrol. Ved denne kontrol skal alle prøver være i orden.

Større uoverensstemmelser: Konstateres større overskridelser af kontroltolerancer eller minimumskrav, fejl eller mangler, der medfører at produktet ikke opfylder krav fastsat af lovgivning eller forskriftens krav, betragtes dette som misbrug af Varefaktas logo og registrerede vare- og fællesmærke. Varefakta er derfor berettiget til at tilbagekalde mærkningstilladelsen med øjeblikkelig virkning. Varefakta vil i hvert enkelt tilfælde afgøre, hvorvidt produkterne skal tilbagekaldes, eller hvilke andre foranstaltninger, der eventuelt skal træffes. Inden der igen udstedes mærkningstilladelse, skal der foreligge undersøgelsesresultater, der dokumenterer, at produktet opfylder alle i forskriftens anførte krav.

OMKOSTNINGER FORBUNDET MED STIKPRØVEKONTROL

Stikprøvekontrollen varierer efter produkttype og omfanget af analyser. Prisen for en analyse varierer afhængigt af hvilke næringsstoffer, der skal analyseres for. For eksempel er det for nogle fødevarer/drikkevarer ikke nødvendigt at analysere for fedt og fedtsyrer, da produktet ikke indeholder fedt. Stikprøvekontrollen udføres i det mindst mulige omfang, der stadig er foreneligt med Varefaktas koncept. Varefakta kan således bevare samme kontrolniveau, blot til lavere laboratorieudgifter.

- Omkostninger til indkøb og gennemførelse af kontrol/analyse af varer i forbindelse med stikprøvekontrol afholdes af mærkningsindehaveren. Hvis der anvendes eksterne

analyselaboratorier eller andre eksterne samarbejdspartnere til stikprøvekontrol, påhviler det mærkningsindehaveren, at betale direkte til laboratoriet eller tilsvarende samarbejdspartner.

- Mærkningsindehaveren betaler for alle udgifter i forbindelse med stikprøvekontrollen, uanset om varen er produceret af mærkningsindehaveren selv eller er leveret til mærkningsindehaveren af en af dennes uafhængige leverandører.
- Omkostninger til forsøg på indkøb af varer, der ikke er opsagt af mærkningsindehaveren, men ikke kan findes i handelen, pålægges mærkningsindehaveren.
- Prøver af dagligvarer indkøbt af eller leveret til Varefakta returneres ikke efter afsluttet kontrol, med mindre det aftales.
- Timeforbrug hos Varefakta i forbindelse med stikprøvekontrol udfaktureres til gældende timesats.